

УДК 336:631.1(477)

Урба С.І.,кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства,
*Львівський національний університет імені Івана Франка***Червона О.Ю.,**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства,
*Львівський національний університет імені Івана Франка***Urba Svitlana,**PhD, Associate Professor at the Department of Economics of Enterprise,
*Ivan Franko National University of Lviv***Chervona Olga,**PhD, Associate Professor at the Department of Economics of Enterprise,
Ivan Franko National University of Lviv

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Урба С.І., Червона О.Ю. Аналіз фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору економіки України. Статтю присвячено вивченню проблем у сфері фінансування розвитку аграрного сектору економіки України. Розглянуто основні аспекти фінансової підтримки аграрного сектору: пряму державну підтримку і непряму державну підтримку. Проведено аналіз обсягів та напрямів основних програм бюджетної підтримки сільського господарства та їх фактичне виконання. Визначено тенденції обсягів прямого бюджетного фінансування. Досліджено особливості фіскальної підтримки, спеціальні режими та механізми оподаткування сільськогосподарських виробників. Визначено основні заходи щодо вдосконалення фінансового забезпечення аграрного сектору економіки, які полягають у реструктуризації існуючих підходів до фінансування розвитку аграрного сектору економіки шляхом удосконалення насамперед державної підтримки його галузей. Основними з них є: мінімізація корупційних впливів і бюрократизму під час виділення бюджетних коштів, перехід до фінансування проектів інноваційного розвитку аграрного сектору на конкурсних засадах, імплементація механізмів громадського контролю використання коштів.

Ключові слова: аграрний сектор, державна фінансова підтримка, видатки бюджету, спеціальні режими оподаткування, єдиний податок для аграрних підприємств.

Урба С.І., Червона О.Ю. Анализ финансового обеспечения развития аграрного сектора экономики Украины. Статья посвящена изучению проблем в сфере финансирования развития аграрного сектора экономики Украины. Рассмотрены основные аспекты финансовой поддержки аграрного сектора: прямая государственная поддержка и косвенная государственная поддержка. Проведен анализ объемов и направлений основных программ бюджетной поддержки сельского хозяйства и их фактическое выполнение. Определены тенденции объемов прямого бюджетного финансирования. Исследованы особенности фискальной поддержки, специальные режимы и механизмы налогообложения сельскохозяйственных производителей. Определены основные мероприятия по совершенствованию финансового обеспечения аграрного сектора экономики, которые заключаются в реструктуризации существующих подходов к финансированию развития аграрного сектора экономики путем совершенствования прежде всего государственной поддержки его отраслей. Основными из них являются: минимизация коррупционных действий и бюрократизма при выделении бюджетных средств, переход к финансированию проектов инновационного развития аграрного сектора на конкурсной основе, имплементация механизмов общественного контроля использования средств.

Ключевые слова: аграрный сектор, государственная финансовая поддержка, расходы бюджета, специальные режимы налогообложения, единый налог для аграрных предприятий.

Urba Svitlana, Chervona Olga. Analysis of the financial support of the agrarian sector of Ukraine's economy. Today, the agrarian sector is one of the largest and most important sectors of the Ukrainian economy, it occupies a leading position in food security, and its stable development determines the normal functioning of the state and the welfare of the population. In the conditions of eurointegration the agrarian sector of the Ukrainian economy is undergoing a difficult period of market transformations, which are rarely based on scientific support, which has significant negative consequences for its functioning. In this context, the need for a study of its financial security is being actualized. Today, funding for the development of the agrarian sector is based on the principles of state agricultural policy

through direct and indirect forms of support. The estimation of volumes and directions of the main programs of budget support of agriculture and their actual execution is carried out. Analysis of the level of direct budget financing of the agrarian sector of Ukraine's economy is characterized by a tendency to decrease its amounts. Starting from 2018, the financing of the agrarian sector is ensured by the main support programs provided in the state budget. The main areas of financing include: livestock development, development of farms and cooperatives, cheapening of agricultural machinery, development of horticulture and viticulture. Equally important direction of state support to the agrarian sector of the economy is defined by the taxation system, the peculiarity of which is the establishment of special regimes and mechanisms of taxation for agribusiness entities. In general, such a direction of financial provision of the agrarian sector of the Ukraine's economy was marked by positive changes, first of all, it concerned crop production and livestock production, the volume of which has significantly increased. Within the framework of the conducted scientific research, the main measures to improve the financial provision of the agrarian sector are identified, the implementation of which will increase its competitiveness and strengthen Ukraine's competitive position on the world food market.

Keywords: agrarian sector, state financial support, charges of budget, special tax regimes, the single tax for agrarian enterprises.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В економіці держави аграрний сектор відіграє стратегічну роль, формуючи продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну й енергетичну безпеку, забезпечуючи розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формуючи соціально-економічні основи розвитку сільських територій. Український аграрний сектор володіє необхідними природно-кліматичними та економічними умовами для того, щоб стати провідним світовим виробником та експортером аграрної продукції. Однак аналіз фактичних і потенційних результатів господарювання вітчизняних суб'єктів господарювання свідчить, що їхня продуктивність залишається нижче середніх світових показників. Однією з найважливіших причин такого слабкого рівня розвитку аграрного сектору є низка проблем щодо його фінансового забезпечення. Очевидно, що недостатність фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору економіки не лише стримує нарощення параметрів ефективності його функціонування, а й формує низку ризиків і загроз секторально-галузевого характеру з огляду на його стратегічну важливість, що в сукупності дестабілізує процеси розвитку національної економіки України.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Вивченню проблематики фінансування аграрного сектору економіки протягом останніх років присвячено багато робіт. Зокрема, питання фінансового забезпечення аграрного сектору досліджували: М. Герасимчук, М. Дем'яненко [1], М. Коденська, П. Лайко, Д. Міщенко [7], Б. Пасхавер, А. Пересада, О. Радченко [9], В. Савчук, Н. Танклевська та ін.

Велику увагу проблемам фінансового забезпечення аграрного сектору економіки приділяють вчені економічно розвинених країн. У цих державах існує багаторічний досвід фінансування аграрного підприємства, розроблено багато методів, схем та програм кредитування аграрного сектору. Відзначимо, що дослідження фінансового забезпечення аграрного сектору економіки передбачає врахування впливу дії природних чинників на результати аграрного господарювання, сезонності виробництва, тривалості виробничого циклу, дефіциту фінансових ресурсів, високої капіталомісткості, що зумовлює певні особливості кредитування та фінансування галузі.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті полягає у визначенні основних способів державної фінансової підтримки аграрного сектору економіки України та на основі їх аналізу у формуванні шляхів поліпшення фінансового забезпечення даного сектору економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Фінансове забезпечення аграрного сектору економіки України в нинішніх умовах здійснюється переважно в трьох формах: самофінансування, тобто використання власних ресурсів для розвитку; бюджетне фінансування державних і регіональних програм та проектів на безповоротній основі за рахунок коштів державного і місцевого бюджетів; кредитування на основі мобілізації та перерозподілу тимчасово вільних коштів.

Варто зазначити, що сьогодні основним джерелом фінансування вітчизняного аграрного сектору економіки залишаються власні кошти товаровиробників, які становлять близько 70%. Однак проведені дослідження підтверджують, що вагому роль у фінансовій підтримці розвитку аграрного сектору економіки повинна здійснювати держава через бюджетне фінансування державних і регіональних програм на безповоротній основі за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів.

Основні засади державної фінансової підтримки розвитку аграрного сектору визначені Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» [6] та Єдиною комплексною стратегією розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 рр. [3] і здійснюється за такими формами:

- прямою державною підтримкою (бюджетні асигнування, бюджетні позики);
- непрямою державною підтримкою (надання податкових пільг).

Базисом формування обсягів державної підтримки аграрного сектору є проект Міністерства аграрної політики і продовольства України (МАПіП України) щодо виділення 1% ВВП від аграрної продукції, висвітлений у стратегічному плані реформування галузі «3+5». Планом визначено три стратегічно важливі напрями (державна підтримка фермерів, розвиток села та завершення земельної реформи) і п'ять пріоритетів, які витікають із них: розвиток ринків збуту, органічне виробництво і нішеві культури, державні підприємства, зрошення і безпека харчової продукції.

Рівень підтримки розвитку аграрного сектору, насамперед, характеризує частка бюджетного фінансування у загальнодержавних видатках. Обсяги й напрями бюджетної підтримки аграрного сектору економіки та їх фактичне виконання наведено в табл. 1.

Слід зазначити, що починаючи з 2009 р. частка видатків на фінансування аграрного сектору економіки (загальні видатки по МАПіП) постійно знижувалася. Так, якщо в 2009 р. рівень фінансового забезпечення становив 2,6%, у 2014 р. – 1,28%, то в 2016 р. він сягнув рекордно низького рівня – 0,34%. При цьому в межах загального обсягу фінансового забезпечення на підтримку безпосередньо сільського господарства (заходи прямої бюджетної підтримки) спрямовувалося не більше половини аграрного бюджету, а решту заходів займали програми фінансування послуг, зокрема на прикладні науки й науково-технічні розробки та освітні програми.

Із 2014 р. значну їх частину перенесли у видатки іншого міністерства, що зумовило підвищення частки видатків на аграрний сектор економіки, що становить понад 70% у загальній структурі фінансування. Аналіз цих тенденцій свідчить, що наявна спадаюча тенденція обсягів прямого бюджетного фінансування і відбувається фактично призупинення фінансування галузі з 2014 р. Окрім того, фактичне виконання програм у 2015 р. становило 80% загалом по галузі і 60% – по фінансуванню сільськогосподарського виробництва.

Починаючи з 2017 р. спостерігається тенденція до зростання обсягів загальних видатків державного бюджету на державну підтримку аграрного сектору економіки України, частка яких у загальних видатках становила 1,08%. У 2018 р. на фінансування аграрного сектору було спрямовано 11 841,6 млн грн, що на 31% більше порівняно з попереднім роком, обсяг якого дорівнював 9 039,4 млн грн. Відповідно, це зумовило зростання рівня державної підтримки у структурі загальних видатків до 1,2%.

Проведені аналітичні дослідження показують, що реальні обсяги фінансового забезпечення аграрного сектору не досягають задекларованих показників, розмір яких має становити не менше 5% видаткової частини державного бюджету (рис. 1).

З 2017 р. низкою законодавчих актів сформовано наступну зміну механізму державної підтримки. Зако-

ном «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» визначено, що в 2017-2021 рр. щорічний обсяг коштів, які спрямовуються на державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників, має становити не менше 1% випуску продукції у сільському господарстві [4]. При цьому 20% такої підтримки використовується сільськогосподарськими товаровиробниками для закупівлі у вітчизняних виробників техніки та обладнання (2017 р. – 10%, 2018 р. – 15%).

У 2018 р. державна підтримка аграрного сектору економіки розподіляється за такими напрямками: підтримка на безповоротній основі, обсяг якої становив 6311 млн грн, та підтримка на поворотній основі з обсягом фінансування 46,9 млн грн.

Сьогодні на рівні МАПіП України продовжується робота з питань удосконалення національного законодавства, поліпшення умов ведення бізнесу в аграрному секторі економіки, дерегуляції з переміщенням акцентів із забезпечення суворого контролю з боку державних контролюючих органів на підвищення ролі в такому регулюванні безпосередніх товаровиробників та їхніх об'єднань.

Законом «Про державний бюджет України на 2019 рік» МАПіП України передбачено видатки в обсязі 13 858,1 млн грн, із них за програмами підтримки розвитку аграрного сектору економіки – 5 709,0 млн грн. На підтримку розвитку підприємств аграрного сектору передбачається виділення коштів за такими напрямками: фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів – 127,2 млн грн; фінансова підтримка розвитку фермерських господарств – 800 млн грн; державна підтримка розвитку хмлярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними – 400 млн грн; державна підтримка галузі тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції – 3500 млн грн; фінансова підтримка сільгосп товаровиробників – 881,8 млн грн [5].

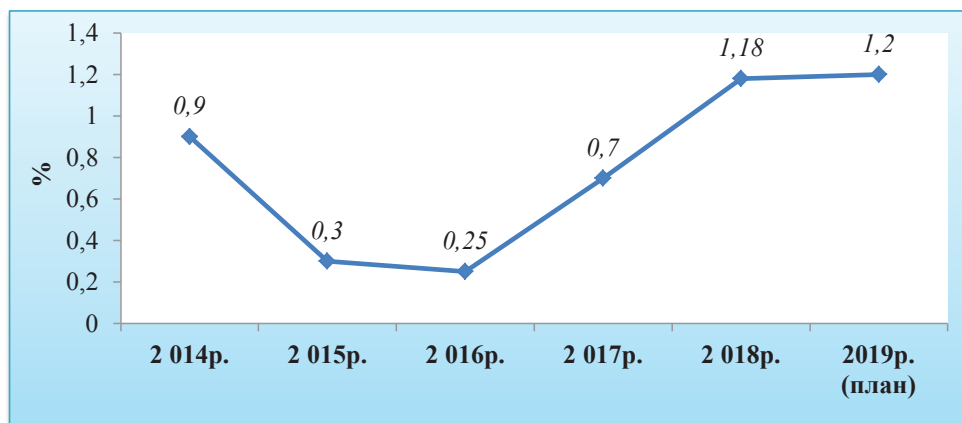
Велике значення у фінансовому забезпеченні розвитку аграрного сектору економіки України займає система оподаткування. Зважаючи на пріоритетність фіскальної функції податків, держава зацікавлена у збільшенні загальної суми податків і зборів, що надходить у формі доходів у бюджеті всіх рівнів і державні цільові фонди. Однак надмірне підвищення податкового навантаження (пріоритет інтересів держави)

Таблиця 1

Бюджетна підтримка аграрного сектору економіки України у 2014–2018 рр., млн. грн.

Показники	Роки									
	2014		2015		2016		2017		2018	
	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт
Видатки МАПіП	6607,0	5501,3	2605,6	2133,7	2112,0	2188,8	9442,3	9039,4	12075,7	11841,6
% у загальних видатках бюджету	1,43	1,28	0,43	0,37	0,33	0,34	1,12	1,08	1,22	1,2
Загальний фонд	3428,6	3359,2	1884,2	1621,9	1652,3	1690,9	5565,6	5200,6	10689,8	10431,4
% у загальних видатках МАПіП	51,89	61,06	72,31	76,01	78,2	77,3	58,94	57,53	88,52	88,09
Видатки апарату МАПіП	3322,7	2636,8	885,8	525,6	691,9	596,2	5808,0	5365,2	4743,3	4667,7
% у загальних видатках МАПіП	50,29	47,93	34,00	24,63	32,8	27,2	61,51	59,35	39,28	39,42
Загальний фонд	1498,0	1486,4	674,6	449,6	511,0	503,5	2359,8	2114,5	4579,6	4504,6
% у загальних видатках апарату МАПіП	45,08	56,37	76,16	85,55	73,9	84,5	40,63	39,41	96,54	96,51

Джерело: розраховано авторами за даними [2]

Рис. 1. Рівень фінансової підтримки аграрного сектору економіки в структурі видатків загального фонду Державного бюджету України, %

Джерело: побудовано авторами за даними [2]

позбавляє платників стимулу до розвитку й розширення масштабів діяльності, що призводить до таких негативних наслідків, як пригнічення підприємницької ініціативи й стагнації, ухилення від оподаткування та тіньової економіки.

Податкова політика регулювання розвитку аграрного сектору економіки передбачає встановлення особливих режимів оподаткування для окремих категорій його суб'єктів, які відрізняються галузевою ознакою, територіальним розміщенням і розміром підприємств. Варто зазначити, що загальна державна підтримка сільськогосподарства за допомогою спеціальних режимів та механізмів оподаткування в Україні є досить помірною.

З 1 січня 2015 р. вступила в дію нова податкова реформа, яка відобразила свій вплив у тому числі й на аграрний сектор економіки України. Для сільськогосподарства замість фіксованого сільськогосподарського податку запроваджено єдиний податок для платників четвертої групи. Проте в сучасних наукових дослідженнях основна увага акцентується на тому, що результатом упровадження зміни є формальне включення фіксованого сільськогосподарського податку до складу єдиного податку. Йдеться про те, що самі правила оподаткування сільськогосподарських товаровиробників майже не змінилися [6].

Представники МАПІП України вважають, що дія спеціальних режимів оподаткування мала позитивний вплив на виробництво валової продукції сільськогосподарства, обсяги якої подвоїлися. Особливо це позначилося на галузях рослинництва та птахівництва, які зайняли провідні позиції на світовому ринку. Окрім того, позитивні зрушення торкнулися й галузі тваринництва, які вплинули на її відродження. Таким чином, сприятлива податкова політика зумовила зростання надходжень до бюджету від підприємств аграрного сектору, а також створила необхідні умови для надходження інвестицій та розвитку аграрного бізнесу.

Слід зазначити, що сучасна система податкового стимулювання аграрного сектору економіки України охоплює єдиний податок четвертої групи оподаткування, спеціальний режим в оподаткуванні діяльності сільськогосподарських підприємств, що діяв до 2017 р., та компенсацію заходів аграріям, що працюють за спрощеною системою оподаткування.

Ураховуючи це, у 2018 р. здійснено конкретні заходи щодо внесення коректив у систему оподаткування аграрних товаровиробників, які не ознаменувалися великими змінами та успіхом.

Варто зазначити, що об'єктом оподаткування сільськогосподарських підприємств, які входять до четвертої групи єдиного податку, є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, пасовищ, сіножатей та багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду

(внутрішніх водойм, ставків, озер, водосховищ), що перебувають у власності сільськогосподарського товаровиробника або надані йому в користування, у тому числі на умовах оренди [8]. Базою оподаткування податком для платників четвертої групи аграрних підприємств визначено нормативну грошову оцінку одного га сільськогосподарських угідь (ріллі, пасовищ, сіножатей та багаторічних насаджень). При цьому повинен враховуватися коефіцієнт індексації, який визначається на 1 січня базового податкового року (відповідно до порядку, встановленого п. 2921.2 ПКУ) [10].

Відповідно до Податкового кодексу України, для перебування на єдиному податку четвертої групи повинні виконуватися визначені вимоги, а саме: наявність земельних ділянок відповідного призначення; частка продукції сільськогосподарського виробництва за попередній податковий (звітний) рік не повинна бути меншою 75%.

Зазначимо, що з 1 січня 2017 р. ставки єдиного податку для платників четвертої групи визначено на рівні таких значень:

- для ріллі, сіножатей і пасовищ (окрім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах і на поліських територіях, а також сільгоспугідь, які знаходяться в умовах закритого ґрунту) – 0,95;
- для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, – 0,57;
- для багаторічних насаджень (окрім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях) – 0,57;
- для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, – 0,19;
- для сільгоспугідь, які знаходяться в умовах закритого ґрунту, – 6,33 [8].

Створення досконалої системи фінансового забезпечення – одна з основних умов ефективного функціонування галузей економіки. Кожна країна має свої особливості фінансового забезпечення розвитку сільськогосподарства, які визначаються теоретичними засадами (сутністю фінансів як суспільного явища, сутністю фінансових ресурсів як матеріального носія фінансових відносин), станом розподільчих процесів у даній країні, правовим режимом, фінансово-економічним становищем. Держава має приділити під-

вищену увагу оптимізації фінансування аграрного господарства, оскільки це є запорукою відродження сільського господарства країни.

Існуючі ірраціональні підходи до розподілу бюджетної підтримки аграрного сектору економіки стримують параметри нарощування його потенціалу, які формалізуються у такому: пріоритетність під час виділення бюджетних коштів здебільшого надається потужним виробникам, які лобюють можливість їх отримання на найвищих ланках управління органів держави влади; занадто бюрократизований процес отримання бюджетної фінансової підтримки, що супроводжується оформленням надмірної кількості документів і процедурних моментів; бюджетні кошти, як правило, спрямовуються на поповнення обігових коштів або ж на задоволення споживчих потреб суб'єктів господарювання в аграрному секторі, що апріорі унеможливує перерозподіл їх у сегмент розширеного відтворення. У зв'язку із цим постає об'єктивна доцільність реструктуризації існуючих підходів до забезпечення бюджетної підтримки процесів модернізації аграрного сектора економіки не лише в аспекті збільшення обсягів фінансування, а й системної зміни принципів надання і розподілу фінансових ресурсів шляхом переходу до практики виділення коштів на засадах конкурсного відбору інноваційних проектів аграрного сектору, мінімізації ризиків корупційних впливів на прийняття рішення щодо надання державної підтримки, реалізації механізмів громадського контролю над розподілом і використанням бюджетно-фінансових ресурсів, усунення бюрократичних перепон доступу до джерел державної підтримки, надання пріоритетності фінансування реалізації перспективних стартапів в аграрному секторі економіки України.

Комплексна реалізація запропонованих заходів забезпечить формалізацію інструментарію модернізації фінансування розвитку аграрного сектору, що в подальшому трансформується у поліпшення ефективності функціонування аграрного сектору, підвищення рівня продовольчої безпеки держави, посилення конкурентних позицій вітчизняного аграрного сектору на світовому продовольчому ринку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що державна підтримка розвитку аграрного сектору не має належної ефективності. Зокрема, фінансове забезпечення аграрного сектору економіки є недостатнім, а існуючі механізми фіскальної політики не дають позитивних результатів. Протягом останнього десятиліття Україна кардинально змінювала вектор підтримки цієї сфери декілька разів, однак так і не було досягнуто бажаних результатів.

Сьогодні державна політика підтримки аграрного сектору економіки має стимулювати становлення України як аграрної держави. У цьому контексті актуалізується необхідність обґрунтування пріоритетних напрямів фінансового забезпечення аграрного сектору економіки, вдосконалення існуючих форм і методів державної підтримки за безліччю програм, сформування єдиної комплексної системи державної підтримки на засадах дієвого механізму фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору економіки. Більше того, як показує практика, механізми фінансових послуг повинні запроваджуватися на комплексних засадах з урахуванням інших напрямів реформування відносин власності та земельних відносин, запровадження механізмів державної підтримки, регулювання аграрних ринків, удосконалення податкової політики тощо.

Для нарощування потенціалу аграрного сектору у фінансовій сфері слід удосконалити механізми фінансування і здійснити заходи щодо підготовки узгоджених пропозицій, спрямованих на створення привабливого інвестиційного клімату для внутрішніх і зовнішніх інвесторів, що сприятиме підвищенню ефективності використання ресурсів аграрного сектору економіки, значно полегшить доступ сільського господарства та харчової промисловості до сучасних технологій.

Таким чином, поліпшення фінансового забезпечення аграрного сектору економіки є ефективним інструментом не лише зміцнення його конкурентних позицій, а й формування потужних ресурсних резервів зміцнення економічної безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК : монографія / за ред. М.Я. Дем'яненка. Київ : ННЦІАЕ, 2011. 372 с.
2. Державна казначейська служба України. URL: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index> (дата звернення: 10.04.2019).
3. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 рр. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16025> (дата звернення: 10.04.2019).
4. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України : Закон України від 20 грудня 2016 р. № 1789-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/2621-19> (дата звернення: 10.04.2019).
5. Про Державний бюджет України на 2018 рік : Закон України від 13 грудня 2018 р. № 2648-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19> (дата звернення: 10.04.2019).
6. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (дата звернення: 10.04.2019).
7. Міщенко Д.А. Удосконалення системи державної фінансової підтримки сільського господарства України. *Агро-світ*. 2015. № 18. С. 36-40.
8. Податковий кодекс України із змінами і доповненнями від 04 жовтня 2018 року № 2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 09.04.2019).
9. Радченко О.Д. Напрями державної фінансової підтримки сільського господарства України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2013. № 1 (3). С. 207-214.
10. Щодо індексації у 2017 році нормативної грошової оцінки землі для платників єдиного податку 4-ї групи : Лист від 19.01.2017 № 31-11150-09-10/1342. *Міністерство фінансів України*. URL: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovozakonodavstvo/listi-dps/print-71093.html> (дата звернення: 09.04.2019).